

TijdSchrift

Historische Vereniging Vlaardingen • september 2017

145

Keukens • Badkamers • Toiletten

Dick Blenk

George Stephensonweg 21 f

3133 KJ Vlaardingen

010-4359093 / 06-20597239

aannemingsbedrijf a. van der lugt b.v.
nieuwbouw verbouw renovatie

vlaardingen 010-434 25 44

www.avanderlugt.nl

Westhavendomein

Vastgoed & VvE Beheer

Volledige ontzorging voor vastgoedeigenaars en VvE's

Westhavenplaats 40a • 3131 BT Vlaardingen • Tel.: 010-2477477 • E-mail: info@westhavendomein.nl

www.westhavendomein.nl

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen

Watersportverzekeringen

Levensverzekeringen, Pensioenen

Financiële planning

Schadebegeleiding

Financiering, scheepshypotheek

Vermogensbeheer

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: fiscad@hetnet.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Vlaardingen
anders bekeken

*Stadswandelingen,
rondleidingen en meer,
ook voor besloten groepen*

www.serviceteam-vlaardingen.nl
facebook.com/serviceteamvld

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

**Voor alle
molenproducten en
broodmixen gaat u
naar Aeolus!**

*Kijk op www.aeolus.nl voor het
hele assortiment*

Kortedijk 16
3134 HB
Vlaardingen
T : 010 434 61 31
E : info@aeolus.nl
I : www.aeolus.nl

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 17,50. Voor leden woonachtig buiten Vlaardingen € 25,00 en dat is dan inclusief portokosten. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Kortings op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Dhr. J. van Elk, waarnemend voorzitter
Dhr. E. van Rongen, secretaris
Dhr. C. Maarleveld, penningmeester
Dhr. A.W.J. Andriessen, 2e penningmeester
Mw. M van der Hoek, notuliste, lid
Dhr. M. Carree, lid
Dhr. T. Hartman, lid

Contactadres HVV, ledenadministratie en redactieadres Tijd-Schrift:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Adres ledenactiviteiten:

Havenstraat 39c
3131 BD Vlaardingen
telefoon (06) 55 532 655
b.g.g. (010) 434 2474

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M. Carree
Mw. G. van der Weijden
F. Wittkamp

Verkoop losse publicaties:

Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatssemaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel

3

**Open Monumentendag op zaterdag
9 september 2017**

Ron Hoekstra

4

‘Boeren, burgers en buitenlui’

Gerard Hoogerwaard

7

**Er liggen Burgers begraven op de
begraafplaats Emaus**

Hans van Buuren

9

Vlaardingen, woonden daar ook boeren?

Ron Hoekstra

11

...en buitenlui

Harm Jan Luth

14

**Boeren en burgers in de Vlaardingse
archeologie**

Rutger Terluin

18

De OMD Klassendag

Ron Hoekstra

24

Boekbespreking

26

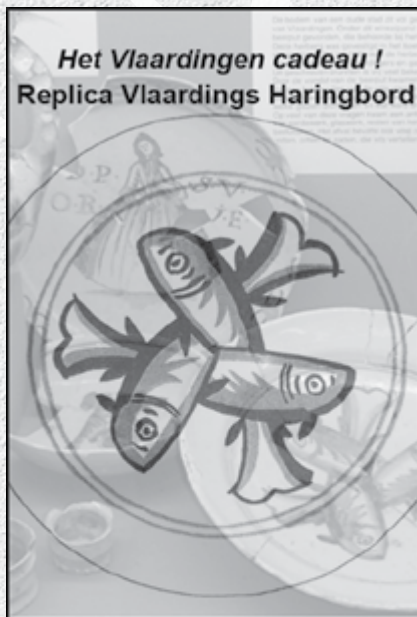
Ledenactiviteiten

29

Omslag: Boeren, burgers en buitenlui, het thema van
Open Monumentendag 2017.

Het Vlaardingen cadeau !
Replica Vlaardings Haringbord

het waaigat
woon-ideeënwarenhuis

Markt 57 Vlaardingen tel. 010-4343685
www.waaigatwonen.nl

**“De Vlaerdinger”
Touringcarbedrijf**

Rode Kruislaan 33
3135 WC Vlaardingen
Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
E-mail info@devlaerdinger.nl

STOUT
GRAFISCHE DIENSTVERLENING
Tel. 010 - 248 06 03 • www.stout.nu

Méér dan een drukkerij!

Westkaai
VOOR LUNCH & DINER

**Stijlvol lunchen en dineren
voor een prettige prijs**

Restaurant Westkaai, Westhavenkade 10, 3131 AB Vlaardingen
T 010 - 248 70 18 E info@westkaai.nl I www.westkaai.nl
Openingstijden: ma. t/m za. v.a. 12.00 uur (keuken: 12.30 - 22.00 uur), zondag v.a. 15.00 uur.

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL
BLOEMSIERKUNST

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**
RELOCATIE • WILDE FORTIFICATIE

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL
TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Boeren, burgers en buitenlui

Dat is het thema van Open Monumentendag 2017 en in Vlaardingen wordt aan alle drie de bevolkingsgroepen aandacht besteed. Zoals gebruikelijk vindt u in dit derde Tijdschrift van het jaar weer een aantal artikelen die op het thema betrekking hebben. Een van de opvallendste bijdrage is die van onze stadsarchivaris Harm Jan Luth. Hij schrijft over ‘buitenlui’ en geeft aan dat veel, zo niet de vrijwel alle Vlaardingen, van oorsprong ‘van buiten’ komen, oftewel voorouders hebben die niet in Vlaardingen woonden. En dat waren niet alleen mensen die uit andere delen van Nederland kwamen, maar ook uit andere landen. En dat had dan veelal te maken met het feit dat Vlaardingen met zijn ligging aan het water en een open verbinding met de zee altijd veel connecties met andere landen heeft gehad en nog steeds heeft. Zeelieden en handelaren namen vrouwen uit andere landen mee. Buitenlanders vestigden zich, al of niet van huis en haard verdreven, in de Haringstad om hier een beter bestaan op te bouwen (wat dat betreft is er met de huidige vluchtelingenstroom uit Afrika ook niets veranderd...). De typisch Vlaardingse namen, die hier al eeuwenlang voorkomen, zijn van vader op zoon overgeleverd, maar die families zijn evenzeer al eeuwenlang vermengd met buitensteeds of buitenlands bloed. Vlaardingen is al eeuwenlang een gastvrije woonplaats geweest voor niet-van-oorsprong-Vlaardingers. Gelukkig maar, want ik woon er zelf, als geboren Schiedammer, ook nog maar een jaar of 47.... Laten we die gastvrijheid in ere houden. En misschien worden door Open Monumentendag die ‘nieuwe Vlaardingers’ ook wel geïnteresseerd in de geschiedenis van hun nieuwe thuis. Misschien willen ze wel actief meedoen aan het naspelen van de Slag bij Vlaardingen (die ongetwijfeld voor het grootste gedeelte door niet-Vlaardingers is gestreden) – dat wordt een geweldig spektakel! En misschien vinden ze het ook wel aardig om lid te worden van de Historische Vereniging Vlaardingen. Want ook bij ons is iedereen welkom, jong en oud, Vlaardinger en niet-Vlaardinger, wij maken echt geen onderscheid. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd, en hoe groter de invloed van de HVV. Hoort, zegt het voort!!

Eric van Rongen
Eindredacteur

Open Monumentendag op zaterdag 9 september 2017

Ron Hoekstra,
lid comité OMD 2017

Elk jaar is er een Open Monumentendag. Het is een landelijke manifestatie, die in vele steden plaatsvindt. Behalve dat er oude panden open staan voor een bezoek, gaat het vooral om de aandacht voor gebouwen, objecten en tradities die onderdeel zijn of kunnen zijn van het erfgoed van Nederland. We doen in Vlaardingen al jaren mee. De nieuwe hoofdsponsor, de Bank Giro Loterij, betekent nieuw elan en een nieuwe aanpak.

Vorig jaar was het thema "Iconen en Symbolen". Iconische objecten en personen konden naast gebouwen en echte monumenten de aandacht krijgen. Voor de stad Vlaardingen is toen gekozen de blazoenen van het Landjuweel uit 1616 goed te laten zien. Ze hangen in

de Oude Hal en de Trouwzaal in het stadhuis. De watertoren was te bezichtigen, na lange tijd gesloten te zijn. Een beroemde Vlaardinger, Gerard Callenburgh, kreeg aandacht. Het informatiebord staat nog steeds op de Westhavenplaats, tegenover waar hij ooit woonde. En natuurlijk waren de Touwbaan, Museum Vlaardingen, het Streekmuseum en het depot van Jan Anderson open. Een bijzonder onderwerp was de Trekvaart met een performance, een lezing en op de Klassendag een ontdekspel met het mozaïek op het Veerplein.

Het thema voor 2017 is "Boeren, Burgers en Buitenlui".

Dat is de kreet van een stadsomroeper. Gelukkig staat hij als beeld weer op zijn bekende plaats op de Westhavenplaats.

Het thema geeft de kans om de brede historie van Vlaardingen te vertellen. De stad profi-

De gerestaureerde Touwbaan was tijdens Open Monumentendag 2016 een van de publiekstrekkingen. (Collectie John Ditiecher)

De binnenkant van de Steentijdwoning op het educatief Archeologisch Erf in de Broekpolder. Op Open Monumentendag 2017 is een kijkje bij onze prehistorische voorouders thuis mogelijk. (Collectie Ron Hoekstra)

leert zich vaak als Haringstad met een (voormalige) vissershaven en een museum met een visserijachtergrond. De nieuwe haring wordt pontificaal binnengehaald. De shantykoren zingen en bloeien en de gipsen haringreplica's vermenigvuldigen zich uitstekend. Toch heeft Vlaardingen nog meer te bieden en gaat de geschiedenis ver terug (meer dan 6000 jaar). De archeologie diept dat op: de Vlaardinger Cultuur, klepduiker, boomstamkano, vuurstenen bijl, boerderijresten uit de vierde eeuw v. Chr., Romeinse resten. En dan is er nog de Slag bij Vlaardingen in 1018 met graaf Dirk III van het graafschap Flardiga, die met hulp van boeren het leger van de Duitse keizer te slim af was. Ook toen in de 11e eeuw waren het vooral boeren die in Vlaardingen en omgeving woonden en het land ontgonnen en in cultuur brachten. Die boeren hielden ook vee en die koeien produceerden melk. Van de melk werden producten gemaakt en later kwamen er fabrieken. Zo zijn de Vlaardingse aan de kost gekomen. Natuurlijk maakten ook handel en visserij deel uit van de ambachtelijkheden in Vlaardingen en Vlaardinger Ambacht (zie apart artikel over Boeren in Vlaardingen)!

Het thema Boeren, Burgers en Buitenlui biedt de gelegenheid om eens een beetje anders uitpakken op de Open Monumentendag. Aandacht voor de buitengebieden: Rivierzone, Zuidbuurt, Broekpolder en de boerderijen en het buitenleven. Dat betekent ontdekkingen doen, lopend langs de objecten in het centrum en fietsend naar de buitenevenementen.

Het programma is op het moment van schrijven nog volop in ontwikkeling. Er is dus een voorbehoud voor de informatie. In de brochure met een o.a. de hotspots en een fietsroute en later in het programmaboekje zal de actuele informatie staan.

De bekostiging van de OMD is in handen van de stichting Erfgoed Vlaardingen. De aanvragen voor bijdragen van het Fonds Schiedam Vlaardingen e.o., het De Grootfonds zijn ingediend. De gemeente Vlaardingen en de stichting Erfgoed Vlaardingen doen met ruime toezeggingen ook mee.

Het programma in Vlaardingen: een schets
De **Klassendag** op vrijdag 8 september (zie een apart artikel).

Op **vrijdagavond 1 september** is er een lezing over het boerenleven in de Bibliotheek centrum door Jan Anderson. En **vrijdagavond 8 september** zijn er lezingen over onderwerpen binnen het thema door Jan Joanknecht en Willy Atema in een pand aan de KW-haven. Dan is er ook een evenement in en rond de Kroepoekfabriek en Zaal Prikkewater.

Een **fotowedstrijd** met als onderwerp Boeren, Burgers en Buitenlui in Vlaardingen. Inzendingen tot 20 augustus naar openmonumentdagvlaardingen@gmail.com

**Zaterdag 9 september
Open Monumentendag**

- Museum Vlaardingen is open vanaf 10 uur met een speciale tentoonstelling van schilderijen uit de verzameling van Jan Anderson
- Een Boerenmarkt onder het dak van de Touwbaan
- Een officiële opening om 12 uur
- Grote Kerk: speciaal concert

- Torenbeklimming
- Kade 40 Open huis
- Fototentoonstelling (wedstrijd)
- Oude Hal stadhuis open
- Grote doeken in de stad
- Molen Aeolus open
- Begraafplaats Emous open: bijzondere graven van burgers
- Streekmuseum en Depot W. Beukelszoonstraat 's middags open
- KW-haven: evenement, open panden, quiz
- Trekkade 24 Zonnehoeve open: het boerenleven (te bereiken via Holyweg)
- Educatief Archeologisch Erf Broekpolder
- Zuidbuurt: open panden
- De Vlaardinger Vaart: varen van Vaartweg naar Trekkade 24 en terug (arrangement Andante)

N.B. Meer informatie staat in het Inlegvel en in de media. Het programmaboekje dat eind augustus uitkomt zal de details en de tijden bevatten.

Het Sluisplein zal als toegang naar de Rivierzone een van de locaties zijn waar grote doeken met reproducties van foto's, gravures of kaarten met cultuurhistorische beelden van Vlaardingen te zien zullen zijn.

'Boeren, burgers en buitenlui'

Gerard Hoogerwaard
lid comité OMD 2017

De meeste ouderen die deze drie woorden in volgorde horen zullen direct denken aan de aanhef die de vroegere stadsomroeper gebruikte om de inwoners van een stad of dorp op de hoogte te brengen van belangrijk nieuws. Dat konden bekendmakingen van de gemeente zijn, maar ook lokale ondernemers konden van dit medium gebruik maken.

Tegenwoordig is het met onze moderne technologie niet meer denkbaar dat op deze manier de bevolking wordt geïnformeerd. De krant, radio, televisie en smartphone hebben

stap voor stap de rol van de Stadsomroeper overbodig gemaakt. Toch is het een fenomeen wat nog steeds door een behoorlijk aantal Nederlandse gemeenten wordt gekoesterd. Het zal u bekend zijn dat in Vlaardingen Peter de Jong de traditie in ere houdt!

Toch is het thema van de Open Monumentendag 2017 ook op allerlei andere manieren uit te leggen. Natuurlijk valt dat voor de 'boeren' niet mee, maar we moeten niet vergeten dat Vlaardingen een behoorlijk aantal zogenaamde stadboerderijen heeft gehad, waarvan nog maar een enkele over is. De meest aansprekende is het beeldbepalende boerderij naast het Delfseveer. De boeren die via de Vlaardingse Vaart met de stad verbonden waren horen daar uiteraard ook bij. Een aantal boerderijen aan de Zuidbuurt behoren tot de oudste van Vlaardingen. Om achter het laatste nieuws te komen, was het zeker noodzakelijk naar de stad te gaan, toch zal juist vroeger ook de tam-tam goed gezorgd hebben voor de verspreiding van de nieuwsberichten. De omroeper sloot niet voor niets af met 'zegt het voort'.

Pas na de uitbreiding van de Oostwijk vanaf ongeveer 1880 zal de Stadsomroeper het drukker hebben gehad met de bekendmakingen aan de burgerij. De stad groeide, en de informatievoorziening werd steeds belangrijker. De Vlaardingse stadsomroeper kondigde ook de tijden aan waarop de visafslag bij de Visbank plaats zou vinden, en waarschijnlijk ook wanneer het vlees werd aangeboden wat in de Vleeshal. Zoals bij een aantal andere oude Hollandse steden is onze vleeshal op de Markt en tegen de Grote Kerk aan geplaatst.

Wat te denken van 'buitenlui', toch van alle drie wel het breedst te interpreteren. De voor naamste van alle buitenlui is ongetwijfeld 'onze Wilhem'. Zijn buitenplaats lag weliswaar

Stadsomroeper
W. Roozeboom (1915).
(Collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

Keurmeesters, boeren
en burgers voor de
Vleeshal bij de Grote
Kerk.
(Collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

tegen de stad aan, maar de benaming buiten-
plaats zegt het al, daar woonden buitenlui.

De minst voorname in deze categorie zijn
wel de landlopers, zwervers, bedelaars, dak-
lozen en andere minder bedeelden. Veelal
zochten zij in slechte tijden de beschutting
van de stad of het dorp. Die werd niet altijd
geboden omdat de bevolking niet altijd derge-
lijke personen toeliet en bang was voor ziek-
tes, diefstal of overlast.

Buitenlui als artiesten, kramers, handela-

ren, notabelen uit andere steden waren ech-
ter van harte welkom. Vlaardingen had in de
Gouden Eeuw wellicht geen grote stadsplatte-
grond, maar naar verhouding wel een behoor-
lijk aantal stadsherbergen, en de bezoekers
brachten naast inkomsten voor de kastelein
ook een zekere levendigheid naar de stad.

De laatste hierbij te duiden 'buitenlui' zijn
toch wel de lieden die op de binnenvaart, de
koopvaardij of als visser lange tijd van het jaar
buiten de stad of zelfs buitengaats verbleven
om hun brood te verdienen in de handel en
visserij. Zij die onze stad eeuwen lang beteke-
nis hebben gegeven en hebben gezorgd voor
de identiteit van de stad en het gebouwde erf-
goed in het bijzonder. Niet voor niets is Vlaar-
dingen bij uitstek de stad van de haringpak-
huizen, uniek in Nederland.

Tot besluit moet geconstateerd worden dat
alle 'boeren, burgers en buitenlui' op één plek
in de stad bij elkaar komen. Namelijk op de
plek van hun laatste rustplaats, Begraafplaats
Emaus. Per schuit, per koets, per auto of ander
vervoermiddel, ze zijn er allemaal gebracht.
Hoewel het een plek is die soms emoties op-
roept, is het een sieraad voor de stad met zijn
parkachtige opzet. Het is dan ook niet voor
niets een gemeentelijk monument!

Er liggen Burgers begraven op de begraafplaats Emaus

Hans van Buuren

De begraafplaats Emaus is een ge-
meentelijk monument. Hij zal op
de Open Monumentendag speciaal
open zijn en het nieuwe documentatie-
systeem zal de bezoekers helpen met het vin-
den van graven. Er zijn bijzondere objecten
te zien; zoals een die hier onder beschreven
is.

**Het jaar van De Stijl, Mondriaan en een
uniek grafmonumentje op begraafplaats
Emaus.**

In 2017 is het 100 jaar geleden dat De Stijl
werd opgericht. Na de Eerste Wereldoorlog

waart er een vernieuwingsdrang door Neder-
land. Kunstenaars keren zich af van de traditi-
onele kunst, zoals de Amsterdamse School en
de Haagse School. In 1917 richt kunstenaar,
architect en criticus Theo van Doesburg het
tijdschrift 'De Stijl' op, waarin kunstenaars,
vormgevers en architecten hun vernieuwende
ideeën over kunst kunnen publiceren. Een
aantal kunstenaars tekent later ook een Mani-
fest. Ook Piet Mondriaan doet mee. Met zijn
abstracte kunst, primaire kleuren en zwart-
witte lijnenspel is hij het grote voorbeeld
voor De Stijl. De kunstenaars, architecten en
vormgevers geloven dat zij met innovatieve en
abstracte kunst de samenleving kunnen mo-
derniseren. Daarvoor moeten wel alle kunst-
vormen samenwerken; en alles om ons heen

Haringpakhuis aan de
Willem Beukelszoon-
straat 2, sinds 2009
depot Jan Anderson.
(Collectie Streekmu-
seum Jan Anderson)

moet opnieuw worden vormgegeven. Van de meubels waarop we zitten. De huizen waarin we wonen. En de steden die we bouwen. Zo groeit De Stijl uit tot een internationale beweging. Overal in Nederland vinden we toepassingen gebaseerd op de uitgangspunten van De Stijl. Een wel heel bijzondere toepassing vinden we op begraafplaats Emaus in Vlaardingen. Het is van veel latere datum en heeft alles te maken met het verdriet van een grootvader over het overlijden van zijn eerste kleinkind. En zijn wil om iets bijzonders te maken als herinnering aan haar.

Op 19 mei 1958 overleed Anneke van der Mark, oud 13 jaar. Het was het eerste kleinkind van Piet van der Meer. De broer van haar vader, Arie van der Mark, was architect. Hij ontwierp het monument in de geest van Mondriaan en De Stijl. Van der Meer was tegelzetter van beroep en woonde en werkte aan de Voorstraat. Daar aan de Voorstraat vervaardigde hij, naar het ontwerp van Arie van der Mark, een prachtig monumentje. Bestaande uit een rechthoekig betonnen element met

een vierkante opening. Uit de opening steekt een licht gepolijste zwart granieten plaat. Het betonnen element is geheel bekleed met kleine mozaïeksteentjes. Links bovenin is heel decoratief een streep met rode en zwarte steentjes opgenomen. Het geheel geeft het beeld van een kunstwerk. Rondom het graf bevindt zich een betonnen band en daarin ligt wit grind. In het verlengde van het element ligt een zwart granieten tekstplaat met daarop de tekst voor het 13 jarige meisje. Het graf bevindt zich in vak E 2ekl West. In de loop der jaren zijn er mozaïeksteentjes verdwenen. Marinus Nijhof en Aad Mostert van de stichting Historische Zitmuren hebben desgevraagd het monumentje met zorg schoon gemaakt en de steentjes aangevuld. Het ziet er nu weer prachtig uit!

Opa en oom hebben iets bijzonders achtergelaten, geïnspireerd door Mondriaan, dat nu op de lijst van beschermde grafmonumenten staat!

(Foto's Wout den Breems)

Vlaardingen, woonden daar ook boeren?

Ron Hoekstra,
lid van het OMD-comité

Het is een vraag waarop het antwoord duidelijk kan zijn. Het is ja ! De eerste bewoners van het deltagebied, vol met water en kreken, streken duizenden jaren geleden neer (spoelden aan) en vonden droge plekken. Dat waren rivierduinen of een donk, een zandige heuvelkje langs de rivier. Onder het Piet Heinplein ligt er nog een. Zij bouwden een onderkomen van het beschikbare materiaal, gingen op jacht en vissten. En als ze wat langer bleven (dat gebeurde wat later in de eeuwen op de oeverwallen van kreken), dan bewerken ze het land en hadden voedsel van planten. Dieren deden hun intrede. Zo boerden men zich door het moeizame leven. In de derde en vierde eeuw voor Chr. was in het gebied even ten westen van wat later Vlaardingen werd, de (boeren)bevolkingsdichtheid tussen 25 en 35 bewoners per km² ! Al voor de Romeinse tijd waren boeren actief met de afwatering. De klepduiker ligt in het Museum Vlaardingen.

In de Middeleeuwen zijn groepen mensen de natte en begroeide veengronden gaan ontginnen; sloten graven, water afvoeren en de grond gebruiken. Dat deden de boeren en ook kloosterlieden. Er kwamen zogenoemde ontginningsboerderijen. De hogere, droge plaatsen (oeverwal of kleirug) zijn lang de plekken gebleven waar boeren zich bleven vestigen. Hoogstad, Clattenburg en de Hoogkamer zijn voorbeelden van de oude plaatsen. Ook de terp van de kerk (Markt) en de overwal van de Vlaarding, een oude getijdenkreek (dat is de Dijk of nu de Hoogstraat) zijn oude vestigingsplaatsen. Die werden steeds hoger door het ophogen met mest en huisafval. Naast het boerenbedrijf waren de visvangst en de handel de activiteiten van de bewoners van Flere-

thinga. Het is in het begin van de graventijd. Er was toen een graaf Dirk II (omstreeks 1000) die het gebied ten noorden van de Maasmond in leen kreeg. Hij, of een nakomeling, stichtte een hof te Vlaardingen. Hij organiseerde de ontginningen. Dirks kleinzoon Dirk III begon een burcht te bouwen op een strategische plaats langs de haven. Hij schond de rechten van andere grondeigenaren en hield schepen aan (hief "tol" c.q. plunderde). De Duitse keizer stuurde een strafexpeditie. In juli 1018 vond er een gevecht plaats. het keizerlijke leger werd verslagen, met de hulp van de boeren en Dirk vergrootte zijn zelfstandigheid. De boeren hadden belang bij het handhaven van de relatie met de graaf. Boerenslimheid gaf de doorslag, ook bij de Slag bij Vlaardingen.

Terug naar de ontwikkelingen in en om Vlaardingen. Vlaardingen was een kleine stad aan de Nieuwe Maas zonder omwalling of versterking. Kwetsbaar voor water en vijanden. Het veengebied rondom werd steeds verder ontgonnen. Men boerde goed. Men groef

Een replica van een boerderij uit de Steentijd op het Educatief Archeologisch Erf in de Broekpolder (Collectie Federatie Broekpolder)

De Sarijnenhoeve aan de Zuidbuurt in 1963 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

sloten en afwateringen. Alleen bij ontwatering klinkt het veen in. De boerderijen stonden veelal op hoge plekken, die opgehoogd werden. Het gevecht met het water bleef: het was modderen en polderen. Toen het land te laag en te nat was geworden, werden de gebouwen verplaatst naar de kreekruigten. Het proces van inversie van het land is nog lang doorgegaan.

Het belang van boerenbedrijvigheid in en om de stad was groot. Het leverde voedingsmiddelen (granen, melk en vlees), maar ook ambachtelijke bedrijvigheid, handel en vervoer. Er waren rond 1920 in totaal ongeveer 40 boerderijen in de stad en 100 in de omgeving en er waren meer dan 10 melkfabrieken actief. De bekendste was Hollandia, maar ook Nooitgedacht en de Papboer (van D. Bik) of de ijsboer (J. Noordam), de coöperatieve Stoom Zuivelfabriek Emaus in Vlaardinger Ambacht en de Vlaardingse Melkcentrale.

Het vervoer van de goederen ging over water. De boerderijen stonden direct aan een vaart of waren met een sloot daarmee verbonden. Zo konden de spoeling van de

brouwerijen in Schiedam, melk naar Vlaardingen en de kaas en het vee naar de markt in Delft gebracht worden. De materialen voor de boer (vaatwerk, gereedschap, bijvoer, kleding, huisraad) was te koop in Vlaardingen. Het was druk op de Vaart bij de Wedde, de Biersloot en andere waterwegen. De winkels waren op de Markt (De Zeeuw en Dorsman), Hoogstraat (Hoogendijk), Kortedijk (Zwarte paard, agentschap voor spoeling), Afrol (Kopenol, gereedschap), Emaus (Baauw).

Veel boerderijen in en rond Vlaardingen uit de 17e tot en met de 20e eeuw zijn in de loop van de jaren verdwenen. In de stad en directe omgeving waren dat er tenminste 20. Er zijn er nog wel een paar in stand gebleven. De Stadsboerderij aan de Kortedijk 126; de Meewoning aan de Broekweg/Westlandseweg (1877, nu Van Gastel); de Hoogkamer aan de Van Baerlestraat 252 (16e eeuw, nu de Vreemde Vogel); De Vergulde Hand, Maassluisdijk 188 (1640, in 1875 verbouwd); Surinamesingel 212 (1744); Kethelweg (Zuidgeest, nu Streekmuseum); Hoogstad / Moerman; Trekkade 24 (Zonnehoeve); Scoutingboerderij (1923); Manege, Broekpolderweg (1904).

Aan de Zuidbuurt stonden 15 boerderijen: van nummer 23 tot en met 91, o.a. Zorgvliet / Jan Huigen in de Ton (1938); nr. 34 Sarijnehoeve (Sarynchove) (17e eeuw); nr. 40 Jan Schurenwerf / Wijnboerderij (17e eeuw); nr. 42 Smederij (1611); nr. 46 Avondrust (1878); nr. 85 Staelduinen / Buitenplaats (1850); nr. 89 Engelenhof / galerie (1892) en nr. 91 Nooitgedacht.

De stadsuitbreidingen hebben in de loop van de tijd veel panden “opgeslokt”. In de Oostwijk stonden boerderijen en er waren weilanden die de reders huurden als boetveld. De flat op de kop van de Schiedamseweg heet “Buitenweide”. In de Babberspolder aan het eind van de Kethelweg heet een straat “Boerenlaan”. Het is een herinnering aan de boerderij van Piet Oosthoek. Ook de boerderij

Nieuwland heeft er nog lang gestaan. In Holy herinneren de bekende namen aan roemruchte boerenvestigingen: Holierhoek, Joffer Achtenwoning (motte), Zuiderhuysen, Middehuysen en Noorderhuysen. IJsselhoeve, Holy (Oosthoek, later Roodenburg). En dan nog de Broekpolder met aan de Broekkade en de Broekweg totaal meer dan 25 boerderijen inclusief Hoogstad, d’Engelsche Boomgaert, boerderij De Bommeer en Brinkman en Slijp (aan de Vaart). Het staat allemaal beschreven in de boekjes van ’t Oft naar ’t Oofd nummer 18 en 36. Ook nummer 28 “Boter, kaas en ...” over Piet Oosthoek is lezenswaardig voor hen die geïnteresseerd is in het de boerengeschiedenis van Vlaardingen.

Boeren hebben in de loop der eeuwen

de stad en de omgeving gemaakt, gebruikt en verrijkt en waren belangrijk voor de instandhouding van de grond, het welzijn van de bewoners en de bloei van het economische leven. Het boerenverleden van Vlaardingen verdient als onderdeel van het lokale erfgoed meer aandacht dan tot nu toe is gegeven. Het is dus een goede gelegenheid om op de Open Monumentendag 2017 meer te weten te komen en vooral de nog overgebleven locaties en objecten te gaan bezoeken. Ook de vele boerenattributen en gebruiksvoorwerpen in het Steekmuseum en het Depot zijn het waard om gezien te worden.

Boerderij aan de Zuidbuurt 30, tegenwoordig bewoond door kunstnares Kim Everdine Zeegers (Bron: Rijksmonumenten.nl)

...en buitenlui

Harm Jan Luth,
stadsarchivaris

Migratie is van alle tijden.

Zo'n vierduizend jaar geleden verliet Abraham al 'zijn land en zijn maagschap' in Ur (waarschijnlijk het huidige Urfa in Zuidoost-Turkije) en ging op weg naar het beloofde land Israël.

In onze Vlaardingse contreien weten we door diverse archeologische vondsten van de aanwezigheid van de Romeinen rond het begin van onze jaartelling en op school leerden we al over de Grote Volksverhuizingen in de 4e-6e eeuw na Chr. die West-Europa o.a. de Germanen, Goten, Saksen en Friezen bracht. En uit het isotopenonderzoek dat verricht is op de in 2002 aan de Markt opgegraven skeletten van 11e-eeuwse inwoners van Vlaardingen, blijkt dat een tiental van hen afkomstig was uit het zuidwesten van Engeland, uit Ierland, uit het zuiden van Noorwegen en uit Normandië. Van een in een ingehouwen boomstam begraven man kon zelfs vast-

gesteld worden dat hij uit het Schotse York kwam.

Dat is ook niet zo vreemd, omdat Vlaardingen in die tijd een strategisch gelegen tussenhaven was in de belangrijke handelsroute Oost-Nederland/Engeland. Door allerlei geopolitieke, economische of religieuze oorzaken zijn mensen altijd al op drift geweest.

Rosman

Een mooi voorbeeld daarvan is de oorsprong van de familie Rosman, waarvan de stamvader in 1709 als Duits kind in Vlaardingen belandde en waarvan nu nog nazaten in Schiedam wonen.

Na de Reformatie van 1517 ontstond er een hevige godsdienststrijd in het Heilige Roomse Rijk (Duitsland). Bij de Godsdienstvrede van Augsburg in 1555 werd afgesproken dat de vorst van elk keurvorstendom in dat Rijk mocht beslissen welke godsdienst (rooms-katholiek, luthers of calvinistisch) daar de officiële was. Omdat het keurvorstendom Palts (Pfalz) het enige lutherse en later calvinistische was, vluchtten vele protestanten uit andere gewesten daarheen. Dat bleef zo tot 1685 toen de protestantse tak van de keurvorsten daar uitstierf en de rooms-katholieke Filips Willem van de Palts aantrad. Zijn door Jezuïeten opgevoede zoon Johan Willem (1658-1716) die hem in 1690 opvolgde, bevoordeelde zijn geloofsgenoten zeer en de protestantse meerderheid kreeg het zwaar te verduren.

Hierdoor kwam uiteindelijk vanaf 1709 een immense exodus van meer dan 100.000 mensen op gang, met name naar Pennsylvania in Amerika. De protestantse koningin Anne Stuart (1665-1714), die haar Duitse geloofsgenoten opriep om te vluchten, stelde onder andere land ter beschikking in haar overzeese kolonie. Deze uittocht – in 1709 ging het al om 13.000 religieuze vluchtelingen – ging over de Rijn via Rotterdam en Engeland.

In de notulen van de Vlaardingse 'heren

van de weth' van 17 februari 1710 lezen we dat eind 1709 ook een 'barcq of haak met veel Palsissche volkeren' in de Vlaardingse haven was aangekomen. De opvarenden waren van plan via Den Briel naar Engeland te varen omdat zij 'door mej. de koninginne (Anne Stuart dus) waren gedaan onthoden omme in desselfs rijk geplaatst te werden'.

Aan boord bleek ook een echtpaar met vier kinderen te zijn, waarvan de vrouw ernstig ziek was. De boot vertrok en het gezin werd uit 'christelijke mededogentheyd door eenige mensen' in Vlaardingen in huis genomen en verzorgd, maar zowel de vader als de moeder stierf.

Omdat het om geloofsvluchtelingen ging, besloot het stadsbestuur dat de kindjes bij hoge uitzondering voor zijn rekening zouden mogen worden grootgebracht.

Wat er van de twee meisjes is geworden is onbekend, maar de twee jongetjes van zeven en negen jaar gingen naar het weeshuis.

Omdat ook het archief van het weeshuis in het Vlaardingse Stadsarchief berust, kennen we hun namen. Op 22 februari 1710 werden daarin opgenomen: Martynus Gerretsen en

Adam Gerretsen uit de Pals, 'die hun vader en moeder hier zijn sieck geworden en zijn gestorven en begraven'.

Adam stierf jong (in 1727) maar Maerten trouwde met de Vlaardingse Maria Hendricksd. De Graeff en uit hen komt dus de huidige familie Rosman voort. (Het complete verhaal is na te lezen op www.geschiedenisvanvlaardingen.nl)

Vlamingen en andere immigranten in het Vlaardingse poorterboek

Bekend is ook de enorme uittocht van lakenwerkers en -handelaren tussen 1550 en 1650 uit Vlaanderen. Deels om het vege lijf te redden vanwege de oorlog met Spanje, deels om economische redenen, trokken de Vlaamse textielwerkers en -handelaren naar de noordelijke Nederlanden. Met name de lakenindustrie in Leiden maakte – vooral na de val van Antwerpen in 1585 – daardoor een stormachtige ontwikkeling door. Het inwonertal daar steeg van 12.000 in 1581 via 45.000 in 1622 naar 72.000 in 1665.

Ook in Vlaardingen kwamen in die periode heel wat wolwevers en kleermakers terecht. In de Vlaardingse poorterboeken (1555-1810) en andere bij het Stadsarchief aanwezige bevolkingsbronnen, kunnen we veel informatie vinden over deze en latere immigranten.

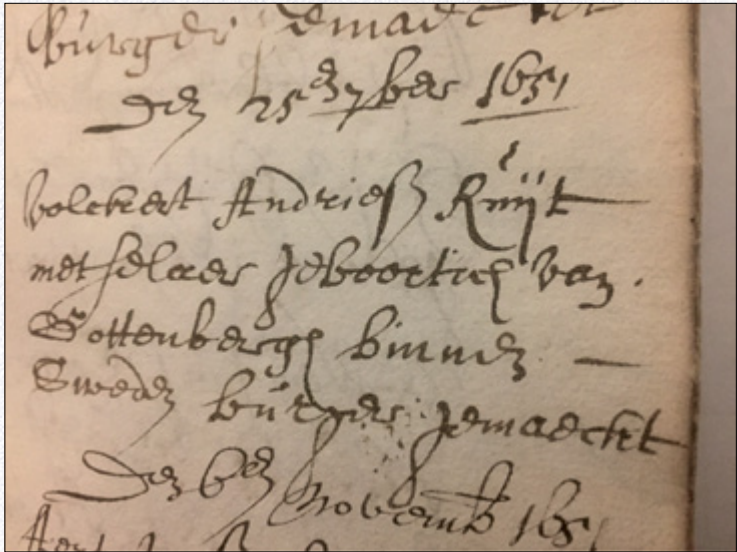
Zo werden Bouwen Boudewijnsz., snijer (=kleermaker) uit Waalslant, Symon de WEVER uit Vlaanderen in het Groenendal beiden in 1591, Arien Jansz. de Vlaming in 1596 en kleermaker Jan van Antwerpen in 1600, poorter van Vlaardingen. Ook de Vlamingen Jan Jansz. de Goejan en Jan Florisz., wollewever en lakendrapier (van wie samen vele duizenden Vlaardingers afstammen), kwamen rond 1600 naar Vlaardingen.

In de tweede helft van de 17e en in de 18e eeuw komen we verder vooral immigranten uit onze buurlanden tegen en heel af en toe een andere West-Europeaan, zoals Volckert Andriesz. Ruijt (1651) uit Zweden, Dirk Duval

Johan Willem van de Palts; borstbeeld door Jan van Delen, 1703 (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, Brussel)

De zogenoemde boomstamkistman, een Schot wiens skelet in 2002 werd opgegraven aan de Markt (Gezichtsreconstructie door Maja d'Hollosy; collectie Archeologie gemeente Vlaardingen)

‘den 25en 7ber (september) 1651 Volckert Andriesz. Ruijt, met-selaer, geboortich van Gottenbergh (Göteborg) binnen Sweden, burger gemaect’ (Poorterboek; collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Carlo Tomaello en Giovanni Mion, 1920 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

(1655), Riquardt Polen (1669) en Jean Jacques de Lannoy (1776) uit Frankrijk (1655), Andries Cornelisz. Muller uit Jutland (1753) en Jan Bastiaansz. Pilet (1757) uit Spanje.

Gastarbeiders en vluchtelingen

In de Vlaardingse volkstellings- en bevolkingsregisters (1812-1935) vinden we alle inwoners met o.a. hun geboorteplaats en -datum. Daaruit blijkt dat in de 19e eeuw de meeste immigranten van Duitse komaf zijn, veelal middenstanders en zeelui, die hier vanwege hun werk kwamen. Ook van ‘importbruiden’ was toen al sprake omdat Vlaardingse vissers vaak buitenslands waren. Zo kwam zeeman Gijsbregt Bot in 1812 thuis met Petreche (Pietertje) Brox (1792-1871) uit Bergen (Noorwegen). Zij werd de ‘stammoeder’ van vele Vlaardingers.

Een bijzonder groepje vroege Vlaardingse gastarbeiders zijn negen Zwitserse en twee Italiaanse jongemannen, allen schoorsteenveger en afkomstig uit het grensgebied van Zwitserland en Italië, die in de periode 1888-1892 naar onze haringstad kwamen. In 1924 arriveerden de Italianen Carlo Giovanni Tomaello (1887) en Giovanni Vittorio Mion

(1895) in Vlaardingen waar ze gezamenlijk een terrazzobedrijf begonnen. Tien jaar later ging Tomaello alleen verder en zijn nazaten bestieren nog steeds dit belangrijke Vlaardingse bedrijf.

In de jaren 60 van de vorige eeuw sloot de Nederlandse regering overeenkomsten met o.a. Turkije, Marokko, Griekenland en Spanje omdat er hier dringend behoefte was aan arbeidsmigranten terwijl er ginds veel werkloosheid was. Zo kwamen er tussen 1960 en 1980 onder andere circa 100.000 Turken naar Nederland.

In Vlaardingen zijn er anno 2017 11.000 van de 72.000 inwoners niet in Nederland geboren en zijn er circa 160 nationaliteiten vertegenwoordigd. Velen zijn hun land ontvlucht vanwege oorlog en geweld, anderen zoeken meer welvaart. Zo zijn er onder ons nu ongeveer 250 Afghanen, 250 Somaliërs en 350 (voormalige) Joegoslaven, die in de laatste decennia naar hier kwamen. Bekend zijn ook de Palestijnen die zich al in 1963 en ook daarna in Vlaardingen vestigden en die nu met hun kinderen en kleinkinderen een flinke groep uitmaken.

Hoeveel dat er precies zijn is moeilijk vast te stellen vanwege het nationaliteitsvraagstuk.

‘Échte Vlaardingers’?

Het is altijd erg gemakkelijk om mensen trots te horen vertellen dat ze échte Vlaardingers zijn. Terwijl ik bij het horen van hun achternaam vaak meteen al weet dat ze Duits, Vlaams, Frans, Italiaans of ander uitheems bloed hebben. Begrijpelijk als je je realiseert dat ieder mens 2 ouders, 4 grootouders, 8 overgrootouders, 16 betovergrootouders, 32 oudouders enzovoorts heeft. Als je uitgaat van gemiddeld 30 jaar per generatie, dan heeft ieder van ons rond het jaar 1500 al 65.000 rechtstreekse voorouders. Op die manier komen wij allemaal als het ware als één druppel uit een trechter van vele duizenden families en daar zitten altijd wel immigranten tussen. Zo zijn er bijvoorbeeld heel wat mensen met de oer-Vlaardingse achternamen Van der Borden, Den Breems en Van IJperen die afstammen van de dochters van de hiervoor in de paragraaf over het poorterboek genoemde Fransman Jean Jacques de Lannoy (1750-1801). Wij kregen bij onze geboorte tot voor kort normaliter automatisch de achternaam van onze vader en diens vader, maar wij stammen natuurlijk in dezelfde mate af van onze moeders en grootmoeders.

Vele van die ‘Vlaardingse’ families wonen hier al een eeuw of eeuwen lang. Zo maar een greep: Aalders (1802), den Admirant (voor 1590), Assenberg (1894), Baauw (1850), Benjert (1891), Bergwerf (voor 1590), Berkhout (ca. 1700), Blenk (voor 1580), Boerdam (1721), Boon (voor 1600), van der Borden (voor 1646), Borsboom (ca. 1738), Bot (voor 1524), den Breems (ca. 1675), Brobbel (ca. 1595), Broek (ca. 1500), van Deventer (1707), Dijkshoorn (ca. 1650), Don (1754), van der Drift (1792), Drop (voor 1555), de Goede (ca 1733), Goedknecht (1674), Groen (voor 1600), Hakbijl (1853), van Halewijn (1758), van Hees (ca.

1680), van Heijst (1791), van Heusden (1758), Hoogendam (ca. 1500), Hoogendijk (1724), Hoogerwerf (ca. 1738), van Hoogteijlingen (1686), van IJperen (ca. 1758), Kalisvaart (ca. 1600), Kornaat (voor 1610), van der Linden (ca. 1600), Maan (ca. 1580), Maarleveld (1657), van Minnen (1724), Mulders (1911), Nieuwstraten (ca. 1645), van Os (1830), Overluizen (voor 1541), van Papeveld (ca. 1761), Plugge (1908), Poot (voor 1550), Rietdijk (ca. 1630), Schilder (ca. 1695), Stolk (1742), Struijs (ca. 1618), Verboon (1814), van der Vlis (1704), Wapenaar (ca. 1595), Weerheim (1745), Westerdijk (voor 1590), van der Windt (ca. 1610), Zonne (ca. 1695), Zuidgeest (1787).

Maar uit dit artikel wordt duidelijk dat vrijwel ieder lid van deze families dus ook ‘buitenlands’ DNA heeft. Dat doet ons genuanceerd denken over de betekenis van de term ‘buitenlui’...

Een groepje Turkse gastarbeiders op een bankje in Vlaardingen, circa 1965/1970 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Boeren en burgers in de Vlaardingse archeologie

Rutger Terluin

Het boerenbedrijf wordt in Vlaardingen al duizenden jaren lang beoefend. Veel van wat archeologen opgraven heeft met dit boerenbestaan te maken. Pas in de Late Middeleeuwen, als Vlaardingen een stad wordt, komen er burgers bij. Maar afbeeldingen van boeren en burgers zijn er dan nog niet. Een van de vroegste glimpen komt uit een opgraving bij de huidige woonwijk Hoog Lede. Door de inzet van leden van Helinium is daar een grote hoeveelheid scherven verzameld. Sommige van deze scherven zijn met mooie afbeeldingen versierd.

Een scherf toont ons dansende stelletjes. Ze is afkomstig van een zestiende eeuwse kruik, waar bier of wijn uit werd geschonken. Ondanks dat het maar een fragment is kunnen we toch de hele afbeelding op de kruik reconstrueren. Want deze is gemaakt naar prenten van de hand van Hans Sebalt Beham. Halverwege de zestiende eeuw geeft hij een serie gravures uit van een optocht van dansende boerenpaartjes. Een fluit- en een doedelzakspeler zorgen voor de muziek. Ieder paartje stelt een maand voor. Op onze scherf staan september en oktober, die toepasselijk Martinus Hebstmon en Simon Weinmon worden genoemd. De gelijkenis tussen scherf en gravure is treffend.

Op de kruik staan echter niet de maanden centraal maar de boerendans. De tekst boven de paartjes, die we van andere kruiken kennen, maakt dit duidelijk. Deze spoort de muzikanten aan om er flink tegenaan te gaan. Het feest gaat dan echt los. Dan “danssen dei

buren als weren sie rasen”. Ofwel, de boeren gaan als razende wilden tekeer. Een duidelijker beeld van boeren kunnen we in de archeologie niet krijgen zou je zeggen. Toch is dit maar gedeeltelijk waar. Want wat vertelt deze scherf ons? Zien we hier inderdaad een echte boerengemeenschap, of kijken we naar iets anders?

In de zestiende eeuw waren afbeeldingen met feestende boeren populair. De Boeren-Breugel kennen we allemaal. Deze plaatjes waren echter niet bedoeld om een werkelijkheid te

tonen. Ze hadden een moraliserende functie. Het zijn uitdrukkingen van de burgerlijke cultuur van die dagen. Ze toonden juist ongewenst gedrag, om je er tegelijkertijd aan te herinneren hoe het wel moest. Zo ook nu. “Ga niet als een razende tekeer”, zegt onze kruik. Maar ook waarschuwend: “Drink niet teveel, want dan ga je rare dingen doen”. Achter de afbeelding van boeren zit eigenlijk de burger verscholen. Zo komen we beide, zij het pas laat, tegen in de archeologie.

Is die burger uit de middeleeuwen dan helemaal afwezig in ons bodemarchief? Nee, dat is ook weer niet het geval. Want de burger als stedeling is met de opkomst van de stad wel degelijk te herkennen. Die opkomst kenmerkt zich onder meer door specialisatie. Timmerlieden, metaalbewerkers, schoenmakers, bak-

kers, alle laten ze hun eigen sporen na. En deze lieden verschijnen niet pas op het moment dat Vlaardingen in 1273 stadsrechten krijgt. Want dat is vaak enkel het vastleggen van een bestaande toestand. Vlaardingen had al eerder stedelijke kenmerken. Het is aan de archeoloog om het moment daarvan, en zo de burgers van toen, aan de vergetelheid te onttrekken.

(Collectie Archeologisch en Bouwhistorisch Depot gemeente Vlaardingen.
Foto P. Versluis)

Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

De OMD Klassendag

Ron Hoekstra,
Lid comité OMD 2017

Is het mogelijk om kinderen van 10-12 jaar de culturele historie te laten beleven?

De Open Monumentendag (OMD) kent een Klassendag voorafgaand aan de tweede zaterdag in september. Al vele jaren organiseren een comité en vrijwilligers van het ServiceTeam Vlaardingen een Klassendag. Het doel is leerlingen van de bovenbouw van het primair onderwijs het jaarlijks thema van de OMD te laten beleven. Dat gebeurt door informatie te geven tijdens een bezoek aan een monumentale locatie én door iets te doen met het thema.

De landelijk organisatie Open Monumenten levert materialen om gebouwen met de monumentenkijker te leren kennen. In Vlaardingen kiezen we er voor om vooral het jaarlijkse thema te gebruiken en in te vullen.

In 2014 was het thema “Macht en Pracht”.

De kinderen speelden bazen/ machthebbers en arbeiders in de oude melkfabriek Hollandia en maakten ambtsketens. Daarmee toonden ze de status van de machthebber.

In 2015 was het thema “Reizen”. Dus deden we de trekschuit na op de Vlaardinger Vaart en reisden we met een paard en wagen over de Watersportweg onder het zingen van oude liedjes (b.v. Hoog op de gele wagen)

In 2016 was het thema “Iconen en Symbolen”. Blazoen als waardevolle iconische objecten kan je namaken. In het Museum Vlaardingen kom je iconen en symbolen tegen. Ook in het Archeologisch depot en op het Veerplein (Trekvaart-mozaïek) kan kennis maken met historische beelden en symbolen.

In 2017 is het thema “Boeren, Burgers en Buitenlui”. Dat vraagt nog meer creativiteit, maar geeft kansen om meer te weten komen over het boerenverleden in Vlaardingen en Vlaardinger Ambacht, het leven van burgers en buitenlui toen en nu.

De gelegenheid om de bijzondere cultuur-

Belangrijke personen voor Vlaardingen. (Collectie John Ditiecher)

historie van de stad te laten beleven. We zullen er weer een geslaagde, gezellige en educatieve dag voor de groepen 7 en 8 van de basisscholen van maken.

N.B. Er doen 8 scholen mee met totaal meer dan 400 kinderen, die op de locaties Museum Vlaardingen, Educatief Archeologisch Erf, Trekkade 24 (boerderij Zonnehoeve), Streekmuseum Jan Anderson en Bethel-

kerk (met theatrale docenten van Kade 40) mee zullen doen aan het culturele evenement.

De foto's bij dit artikel geven een beeld van de Klassendag in 2016 en zijn een voorschot op die van vrijdag 8 september 2017.

Veerplein met spel op Klassendag 2016. (Collectie John Ditiecher)

Blazoenen van scholen, gemaakt op Klassendag 2016. (Collectie John Ditiecher)

Boekbespreking

‘Jan Kijne; de padvinder van de Vlaardingse Geuzen’ door Jan van Hees. Een uitgave van het Streekmuseum Jan Anderson en deel 42 in de serie *“van ‘t Oft naar ‘t Oofel”*.

De kwaliteit van de bijdragen aan deze serie boekjes over Vlaardingen is sterk wisselend, maar dit is een voorbeeld van hoe het moet. Jan van Hees is de archieven ingedoken en heeft een boeiend levensverhaal van Jan Kijne opgetekend. Dat was weliswaar een van de Vlaardingse Geuzen die hun leven gegeven hebben voor de vrijheid, en dat is bijzonder in hem te prijzen, maar hij had ook een minder frisse kant: toen hij onderwijzer was kon hij niet met zijn handen van een paar leerlingen afblijven en dat heeft hem op levenslange uitsluiting uit dat beroep gestaan. Hij was ook een belangrijk figuur bij de oprichting van de Vlaardingse tak van de padvinderij, maar zijn activiteiten in dat verband hebben ook geleiden onder zijn duistere kant. We hebben trou-

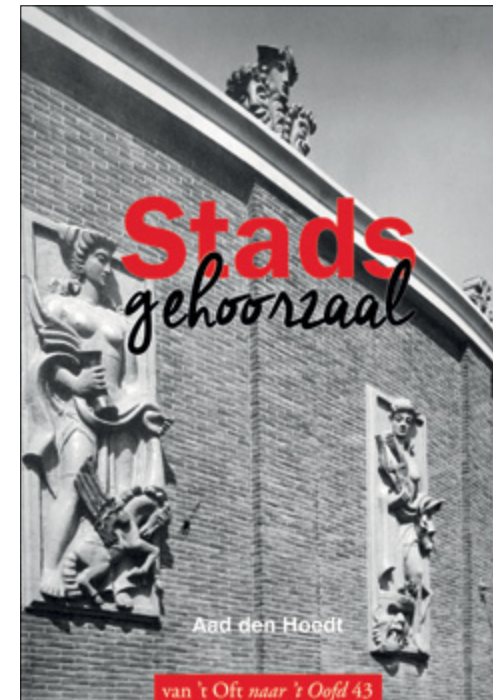
wens nog een artikel van Jan van Hees voor Tijd-Schrift op de plank liggen dat gaat over het feit dat Kijne, toen hij tijdens de Eerste Wereldoorlog in Zeeland was gelegerd, daar in IJzendijke ook een afdeling van de padvinderij heeft helpen oprichten. Dat zullen we binnenkort ook eens publiceren.

Maar Kijne is natuurlijk bekend geworden als een van de Geuzen, wat hij dus met zijn leven heeft moeten bekopen. En getuige de brief die hij aan zijn moeder schreef op de ochtend voordat hij werd geëxecuteerd berustte hij ook in zijn lot.

Een detail uit het verhaal trof mij. Het proces tegen Kijne en de andere Geuzen blijkt plaats te hebben gevonden in Plein 11 in Den Haag. Daar zit nu een café waar ik dagelijks langs loop tijdens mijn lunchwandeling. Dat bekijk je dan toch even met andere ogen.

Het boekje is uitgegeven in het kader van de Geuzenmaand 2017 en is te koop voor € 2,50 bij de lokale boekhandel, het Streekmuseum Jan Anderson en Museum Vlaardingen.

(Eric van Rongen)

‘Stadsgehoorzaal’ door Aad den Hoed. Deel 43 in de serie *“van ‘t Oft naar ‘t Oofel”*.

Het heeft er enige tijd naar uitgezien dat dé Vlaardingse cultuurtempel, de Stadsgehoorzaal, gesloten zou moeten worden. Het huidige gemeentebestuur vond dat de financiële bijdrage aan het functioneren van de ‘Stads’ flink verlaagd moest worden. Gelukkig is de huidige werkvorm, met veel vrijwilligers, en de bezielende leiding van Sylvia Hagers en Renske Verbeek, succesvol gebleken, zowel in artistiek als in beheersmatig opzicht. En het gemeentebestuur heeft de financiële steun in ieder geval niet verder omlaag geschroefd, waardoor het theater door kan gaan.

Toch is de Stadsgehoorzaal er gekomen dank zij de inspanningen van het gemeentebestuur, in het bijzonder die van burgemeester Jan Heusdens. Die zorgde ervoor dat Vlaardingen ook in cultureel opzicht aantrekkelijk was

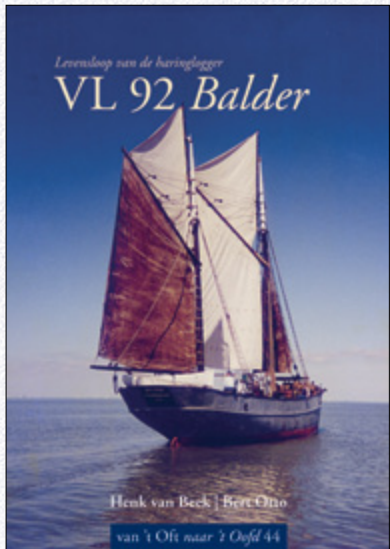
voor de vele nieuwe inwoners die hier naartoe kwamen in de naoorlogse groei – het gevolg van de sterke opkomst van de petrochemische industrie aan ‘de overkant’, waarvoor veel werknemers nodig waren. Het bestaande theater De Harmonie was daarvoor verre van toereikend.

Aad den Hoed beschrijft in dit boekje de geschiedenis van De Harmonie en van de Stadsgehoorzaal, en van de renovaties en verbeteringen die de nu tot één complex samengevoegde zalen moesten ondergaan om rendabel te blijven. Het is een beetje jammer dat er wat slordigheden in de tekst zitten (een goede tekstredactie zou toch wel handig zijn). Maar voor iedereen die ooit op de planken of in de zaal heeft gezeten (wie niet, eigenlijk...) is het zeker een leuk overzicht.

Laten we hiervan vooral leren dat de Stads bij Vlaardingen hoort en moet blijven horen! Een stad als Vlaardingen kan niet zonder zo’n theater. Daar mag het gemeentebestuur zijn handen ook niet vanaf trekken!

Het boekje is voor € 2,50 te koop bij, zoals gebruikelijk, Museum Vlaardingen, het Streekmuseum Jan Anderson en de Vlaardingse boekhandel.

(Eric van Rongen)

‘Levensloop van de haringlogger VL 92 Balder’. Henk van Beek | Bert Otto. De publicatie is een uitgave van het Streekmuseum Jan Anderson, mede mogelijk gemaakt door Stichting Zeillogger Balder. Het boekje is deel 44 in de serie “*van ’t Oft naar ’t Oofd*”, gedrukt door Stout Grafische Dienstverlening te Vlaardingen 2017.

Donderdagmiddag 13 juli 2017 werd het eerste exemplaar uitgereikt door de voorzitter van de Stichting Zeillogger Balder Leo Ver-

hart aan Henk van Beek, mede auteur van dit lezenswaardige boekje.

Bijzonder was dat de uitreiking plaatsvond op de Balder zelf, voor zover bekend de enige nog varende zeillogger van Nederland die nog in authentieke staat verkeert.

De meer dan honderd jaar ‘oude dame’ werd in 1912 op scheepswerf A. de Jong te Vlaardingen gebouwd in opdracht van Visscherij Maatschappij Mercurius en heeft tot 1921 op de zeilen gevist. Tegenwoordig hoort het stalen schip tot de collectie van Museum Vlaardingen (het voormalig Visserijmuseum) en ligt het afgemeerd aan de Westhavenkade tegenover het museum.

Tussen 1912 en 2017 is er heel veel gebeurd met De Balder. Het boekje beschrijft de geschiedenis nauwkeurig, bijvoorbeeld waarom het tuigage afwijkt van loggers met drie masten. Ook het verblijf aan boord komt aan bod, het eten, het vooronder en de persoonlijke bezittingen van de mannen die bewaard werden in het zogenaamde stoppekistje. Monsterrollen gaven de herkomst van de bemanning aan.

Duidelijk wordt waarom het de moeite meer dan waard was fondsen te genereren om dit bijzondere scheepje te restaureren en zo voor het nageslacht te bewaren. Het bestuur van de stichting zag erop toe dat de uitgebreide werkzaamheden correct werden uitgevoerd. Om het overzicht te bewaren werd de restauratie opgesplitst in deelprojecten. Uiteindelijk werd de opdracht tot renovatie verleend aan Scheepswerf Boxce te Delft. In december 2013 werd de Balder uitgezwaaid en door de vrijwilligers naar scheepswerf Boxce gevaren. Begin 2015 is het gerestaureerde scheepje onder grote belangstelling weer teruggekeerd naar haar vaste ligplaats in Vlaardingen.

Enthousiaste vrijwilligers hebben het vooronder inmiddels weer ingetimmerd en het ruim voor educatieve doeleinden ingericht. Zij zorgen ervoor dat het schip varend wordt gehouden. De sponsorcommissie blijft hard bezig één en ander financieel mogelijk te maken.

Scheepsdetails, werfgegevens, de vorige namen van de VL 92 Balder en de historie van het vaartuig worden in dit werkje beknopt weergegeven. Zo ook de visserijmethode in het algemeen en het belang van de haring voor Vlaardingen in het bijzonder.

De Stichting Zeillogger Balder streeft ernaar de haringlogger VL 92 Balder op authentieke en duurzame wijze als Vlaardings erfgoed te behouden voor het nageslacht. Dit alles is zorgvuldig opgetekend in dit boekje en het is dan ook de aanschaf zeker waard.

Het boekje is rijkelijk geïllustreerd, telt inclusieve de omslag 36 pagina’s en is voor € 2,50 te koop bij Museum Vlaardingen, het Streekmuseum Jan Anderson en de Vlaardingse boekhandel.

(Gera van der Weijden)

Ledenactiviteiten

In het nieuwe seizoen gaan we weer met frisse moed van start. Op **dinsdagavond 24 oktober** zijn we te gast in de recreatiezaal van gebouw Soenda, Soendalaan 2 (naast de Billitonflat, met tussendoorgang voor onze leden aldaar!) waar we een lezing houden over het ontstaan en de ontwikkeling van de Indische Buurt. Spreker is Wout den Breems, die ook het boekje samenstelde zoals dat tijdens ons 50-jarig jubileumfeest verscheen. Wout vertoont er een ‘berg’ oude plaatjes bij, dus het kan niet anders dan een mooie avond worden. Start om 20.00 uur, einde 22.00 uur.

De tweede avond in dit nieuwe seizoen is een avond over ‘de Vlaardingse Molens’. Nee - niet (alleen) molen Aeolus aan de Kortedijk, maar juist een hele serie, zoals die in het Vlaardingse hebben gestaan. Onze Vlaardingse molenkenners-bij-uitstek, Frans Assenberg en Arie van der Hoek, verzorgen deze avond op **dinsdag 21 november**, aanvang 20:00 uur. De plaats van de lezing is op dit moment nog niet definitief bekend, maar kunt u t.z.t. ook lezen in de HVV-agenda op onze website.

De data voor de volgende lezingen zijn in het nieuwe jaar op de **dinsdagen 23 januari, 27 februari, 27 maart en 24 april**. Zet deze data alvast op uw (nieuwe) jaarkalender!

Voor de laatste datum, vlak voor de viering / het naspelen van de Slag bij Vlaardingen, 1000 jaar geleden op 29 juli, maar nu op 10 juni 2018, wordt een bijzondere. We hebben al contacten gelegd met dr. Kees Nieuwenhuijsen, de kenner bij uitstek, en hij zal komen vertellen over de slag toen, maar (ook erg interessant) over de slag die ongeveer zes weken later wordt ‘gestreden’ door meer dan 500 *re-enactors* (historisch geklede geschiedenisliefhebbers), die dan hun kamp zullen inrichten in de Broekpolder. Ook wat daarvoor komt kijken, weet Kees als organisator van deze kopie-veldslag als geen ander, en het is bijzonder dat ook aan de organisatie van die

slag ruimschoots aandacht zal worden besteed.

En heeft u nog meer ruimte voor cultuur-historische inspiratie, kijk dan eens op de website www.ken-uw-stad.nl, waar u een hele serie onderwerpen aantreft zoals die deel uitmaken van de cyclus ‘Ken uw Stad’. Dit najaar start er weer een serie. U krijgt daarbij voor een kleine € 5,- per avond alle ‘ins en outs’ over een Vlaardings thema voorgeschoteld die daarover ook maar te vertellen zijn....!

Graag weer tot ziens!

De werkgroep Ledenactiviteiten: *Tineke van der Hoek, Els van Dijk, Han van Elk, Arie Stolk en Arie Ouwendijk* (06 55 53 26 55).

Komend seizoen zal volop aandacht worden besteed aan de Slag bij Vlaardingen.

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Vergeten wat anderen misschien nooit hebben geweten

Een paar keer heb ik meegemaakt dat ik niet op een naam kon komen en ze tegen me zeiden: "Zo begint het." Dat werd dan meestal als grap bedoeld. Als die 'grap' weer eens wordt gemaakt, antwoord ik dat ik niet ben vergeten dat de voornaam van degene waarnaar die ellendige ziekte is genoemd, Aloïs is. Een keertje kwam als reactie "Ja, Alzheimer". Die wist en was het niet vergeten.

Alle andere keren bleef het stil. Wat je nooit hebt geweten, kan je ook niet vergeten. Neurologisch zal het wel niet kloppen, maar ik mag er graag vanuit gaan dat veel weten betekent, dat je veel kan vergeten om zodoende nog redelijk wat kennis over te houden. Zo gezien bestaat nutteloze kennis dus helemaal niet.

Wat weet ik er aan dat Speenhoff, de maker van het liedje dat m'n moeder vaak zong "*Daar komen de schutters*" ook nog over nieuwe haring dichtte? Wel, de jonge vrouw die laatst voor mij de nieuwe haring schoonmaakte zei: "Wat kan U goed rijmen." Een bewondering die toekwam aan Koos Speenhoff die ik nazei:

*Nergens op de lieve aarde
Waar we reisden in het rond...
Smaakt een vis, als hier de haring
Zo maagroerend en gezond*

Dat ik die regels (nog) ken, komt omdat ik ze ooit las in een Historisch Jaarboek en die regels zo gemakkelijk in het gehoor liggen, net als zo veel werk van Speenhoff. Wat weet ik er aan dat over leven en werk van dokter Moerman genuanceerd kan worden gedacht net zoals dat van burgemeester M.C. Siezen? Wat weet ik er aan als wordt vastgesteld dat de geschiedenis van de Vlaardingse Rooms-Katholieken niet altijd over rozen is gegaan?

Weet je niks van Speenhoff, weet je niks van dokter Moerman, weet je niks van Vlaardingse burgemeesters en Rooms-Katholieken, dan kan je dat ook niet vergeten en toch heel gelukkig zijn.

Heb je Vlaardingse nieuwsgierigheid en wil je veel weten om veel te kunnen vergeten, vergeten van wat anderen misschien nooit hebben geweten, en wil je misschien (nog) een klein beetje gelukkiger worden,
word dan lid van de Historische Vereniging Vlaardingen,
website www.hvv-vlaardingen.nl, e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl.

